

Linköpings Universitet

Nordostasienkunskap 1
Läsmodul 1

Miljoner sanningar av Linda Jakobsson

Per Bäck, ASK

23 september 2007

“Direktör Fan hade tillbringat en vecka i Osaka och en i Los Angeles. På grundval av dessa två resor visste han allt han behövde veta om Japan och väst, inklusive våra utbildningssystem och familjeplaneringsprogram. Jag däremot kunde omöjligt förstå någonting om samhället i Kina trots att jag hade bott sju år i landet. Jag var ju utlänning!” - Linda Jakobsson, s.268.

Citatet avspeglar en av de många märkliga föreställningarna och sanningarna om väst som lever i Kina, och man inser snabbt hur otroligt stort avståndet mellan våra kontinenter och verkligheter är. För halvsanningar som dessa är ju naturligtvis inte ömsesidiga...

I boken *Miljoner sanningar* skildrar Linda Jakobsson det moderna Kina genom personliga upplevelser, vänner och historiska händelser. Den ena sekunden befinner vi oss mitt på Himmelska fridens torg år 1989, den andra nästan tio år senare hemma hos Linda Jakobssons guddotter Tongtong och hennes föräldrar. Vi reser genom och med de olika mentaliteterna som finns i Nord- och Sydkina med begrepp som *guanxi*, *hukou* och *qigong*, och hinner avverka såväl Mao Zedong, som Deng Xiaopeng för att så småningom landa vid Jiang Zemin. Även fast vi aldrig kommer att förstå den kinesiska folksjälens till fullo, så hjälper Jakobsson oss att närma den moderna kinesiska människan och hennes märkliga land.

Den första tanke som slår mig efter att ha läst boken är hur otroligt komplext och svårtolkat Kina är, vilket jag även fått bekräftat från vänner som besökt landet och beskrivit det som “Cirkus Kina”. I ett land där modern teknik, handelsreformer och modernisering verkar parallellt med jordbrukssamhällen och urgammal kutym kan det inte bli annat än en märklig väv när världens idag äldsta kultur blir den expansionskraftigaste. Min magkänsla säger att detta är skörden av ett tidigare isolerat och stagnerat Kina präglad av kommunism, som nu öppnat portarna mot kapitalism och modernisering. Ändå är jag inte riktigt säker på att detta är allt vad väven säger om landet, eller varför det har kunnat företa den enorma utveckling man ser idag. Många gånger har jag lekmanmässigt försökt sätta fingret på vad det är som gör Kina så kinesiskt. Kommunismen och Mao Zedong, den urgamla kulturen, eller bara de facto att det är världens folkrikaste land? Det är först efter att ha sett landet genom Linda Jakobssons ögon jag kan försöka mig på en kvalificerad gissning - om man nu än kan gissa sig till svar på frågor som endast är subjektiva tolkningar - kineserna! Folket bakom kommunismen, kulturen och landet måste naturligtvis vara lösningen på ekvationen utan definitivt svar. Den kinesiska flexibiliteten är något jag tror gjort landet så stort och kinesiskt. Att kunna blanda moderna tankegångar med konfucianism, qigong med datorer, och ätpinnar med McDonalds är något bara en kines kan göra. Konfucianismen som enskild faktor sedan tror jag är en av nycklarna till att förstå den kinesiska kulturen för oss västerlänningar.

“Ingen bok har påverkat det kinesiska tanke sättet mer under de senaste två tusen åren än *Samtalen med Konfucius*. Den familjeorienterade livsinställningen, respekten för utbildning, betoningen av auktoritet och benägenheten att sätta kollektivets behov före individens är alla en del av det konfucianska arvet.” - Linda Jakobsson, s.239.

Med citatet i åtanke är det svårt att förbise de väldiga skillnaderna som betonas mellan öst och väst, bland annat vår familjepolitik. Att familjen spelar en mycket viktig roll för kineserna som alltid talar om sina *laojia* - ursprungshem - har för mig gått lite stick i stäv med att söner privilegieras som ett resultat av den enbarnspolitik som tillämpas, samt att familjen bara håller kontakten med faderns släktingar. Naturligtvis är även detta en dålig generalisering, vilket Jakobsson främst visar på den stora skillnaden mellan städer och byar, där det sistnämnda är vad som koncentrerats på och gett oss den bild vi fått av vår övriga medias Kina. En bra jämförelse är att se familjebanden som ringar på vattnet, där den innersta ringen är den viktigaste.

En annan sak som slog mig när jag läste om familjepolitiken var jämställdhet. Hur ligger det egentligen till med den saken i ett land som anklagas för att kränka mänskliga rättigheter? Gör regeringen någon skillnad på kränkandet av män och kvinnor? På landsbygden var det inga nyhetsskop direkt, att jordbruket formade könsroller var väl att vänta, men jag blev ändå positivt överraskad över att jämställdheten ändå nått så långt i städerna. Kanske för att Jakobsson skildrar så många starka kvinnor, kanske för att kommunismen ändå gjort ett positivt avtryck. Återigen är det svårt att inte anknyta till befolkningsproblemet. Att ha halva befolkningen stillastående på grund av en kultur där man binder kvinnornas fötter är såväl moraliskt som ekonomiskt ohållbart. Trots att klasskillnaderna har ökat i och med det ekonomiska uppsvinget, att man måste ha visum för olika platser i landet, och att centralmakten tappar sitt järngrepp, verkar det ändå som att kineserna står enade som ett folk, oavsett kön, klasstillhörighet eller kinesiskt ursprung. Något som i mina ögon tedde sig märkligt. Hur kan människor i ett land som är så stort och mångkulturellt, där man har olika talspråk och där söder och norr är av två olika världar? Den kinesiska mentaliteten inbjuder till att "sträva tillsammans", präglade av åtskilliga år av dynastier som byggt upp riket och gjort landet till vad det är idag, så är det en stark ledare och en enighet som varit nyckeln till framgång. Inte minst enligt det konfucianska tankesättet.

Om det kluvna Kina ändå lyckas vara det enade Kina, hur kan det då komma sig att det fortfarande inte går ihop med västlänarna? Mycket kan förstås ligga i efterskalven efter Opiumkriget, att vi västerlänningar har ansetts klanka ner på kineserna, främst under Maos tid då denna tillkännagav grundandet av folkrepubliken med följande ordval:

“Vår nation skall icke längre vara en kränkt nation. Vi har rest oss.”
- Mao Zedong, s.273.

Det övriga är nog, för att anknyta till det tionde kapitlets titel, *ömsesidiga missförstånd*. En stor källa till fascination - och missförstånd - för mig hos kineserna är deras sätt att tala i gåtor. De tvetydiga svaren, och det ständiga läsandet mellan raderna. Anknytandet till den kinesiska historien och citaten ur klassiska kinesiska verk är väl något som präglar deras kultur - och ökar vår oförståelse för dem. Inte blir det väl lättare av kinesernas sätt att "hålla masken" och ständiga rädsla för att tappa den, som när de plötsligt brister ut i skratt över att någon har glasögonen på sniskan. Men missförstånden är som tidigare nämnt ömsesidiga. Det är svårt att inte nämna det speciella förhållande Kina har haft och har till USA, och det faktum att Kina på senare år har blivit mer egenkulturellt, kanske just på grund av denna västliga jätte.

“Det som Kina uppfattade som ett samarbete för att främja socialistiska reformer i deras land, uppfattade amerikanerna som ett försök att uppmuntra politisk och ekonomisk liberalisering av Kina.” - Professor David Shambaugh, s.297.

Det går inte att sticka under stolen med att västvärlden har försökt “västpräglade” Kina under många år, vilket många kineser oberört framhäver, medan andra föreslår att centralmaktens förtryck mot befolkningen har lett till att man anklagat västerlänningar för Kinas motgångar då man inte gärna har kunnat ange sin egen regering.

Oavsett Kinas inställning till väst kvarstår de facto att våra ekonomier blir allt mer och mer sammanbundna och utbytet med varandra allt mer intensivt; för ett land som en gång har öppnat dörren finns ingen återvändo. Den växande och kommersialiserade ekonomin med börsspekulanter föder ett alltmer pålitligt media och ett alltmer kaxigt, självständigt Kina. Att centralregeringen släpper på tyglarna mer avspeglas i den växande privatiseringen - dock är det fortfarande viktigt för privatföretagare att ha *guanxi* med lokala tjänstemän. Att Kina är “på väg åt rätt håll”, som man så ofta hör sägas, råder det inga tvivel om. Utvecklingen från Mao Zedong, Himmelska fridens torg 1989 och Deng Xiaopeng till idag har varit storslagen. De mänskliga rättigheterna som nästintill alltid nämns i samband med OS i Peking år 2008 är på en annan nivå idag än för bara femton år sedan. Men ändå är jag, liksom Linda Jakobsson, skeptisk till den enorma utvecklingen. Någon gång kommer en flaskhals att uppstå, antingen genom dålig infrastruktur, export, arbetslöshet eller överbefolkning. Hur långt in i framtiden reformer och kinesisk flexibilitet räcker, återstår att se.

“Börsen och Kinas framtid har mycket gemensamt...Båda är oförutsägbara.”
- Yang, s.330-331.

Boken lämnade många nya intryck hos mig, inte minst på grund av Jakobssons goda sätt att varva olika personliga möten med historiska och moderna fakta. Hon har även en klar fördel som journalist att kunna skriva väldigt objektivt och spegla båda parter, även om det är genom en “långnäsas” ögon. Detta leder till att man kan tolka nästan lika mycket ur en österlänningssyn på väst som en västerlänningssyn på öst, vilket kan läsas ur det inledande citatet av Direktör Fan. Kort och gott är detta en bok jag rekommenderar varmt för någon som vill komma närmare de miljoner sanningar som finns i motsägelsernas land Kina.